

Exam. Code : 103205

Subject Code : 1202

B.A./B.Sc. Semester—V

ECONOMICS

(Economics of Development)

Time Allowed—3 Hours]

[Maximum Marks—100

Note :— Attempt **FIVE** questions in all. Question No. 1 containing **10** short answer type questions (carrying **2** marks each) is compulsory. Attempt **FOUR** more questions (carrying **20** marks each) by selecting **ONE** question from each of the Four Units of Question Paper.

1. Attempt all sub-parts of this question :—

- (a) State different Constituents of HDI.
- (b) Explain the meaning of Social Dualism.
- (c) Relevance of Junking Process in Domar's Model.
- (d) Define Marxian concept of Surplus Value.
- (e) State the Age of High Mass Consumption.
- (f) Explain the meaning of Intermediate Technique.

- (g) Define the Theory of Big Push.
- (h) Explain the concept of Import Substitution.
- (i) What do you mean by Indicative Planning ?
- (j) State two main measures to raise Capital Formation in UDCs.

UNIT—I

- 2. Discuss the main features of Underdeveloped Economies and also suggest measures to develop these economics.
- 3. Explain the different types of unemployment found in the UDCs and suggest most important measure to remove unemployment in such countries.

UNIT—II

- 4. Critically examine the Harrod-Domar Model of Growth with special reference to Indian Conditions.
- 5. Elaborate the main points of Classical Model of Growth and its relevance to present-day developing economies.

UNIT—III

- 6. Describe main advantages and disadvantages of Unbalanced Growth Model to be adopted in UDCs.
- 7. Critically examine the Critical Minimum Efforts Thesis to develop the UDCs.

UNIT—IV

8. Elaborate main arguments you put in favour of and against the adoption of Capital Intensive Technique in the present day UDCs.
9. Build a case for the need of Economic Planning in UDCs and also discuss the main problems of Planning in such countries.

(Punjabi Version)

ਨੋਟ :— ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 1 ਜਿਸ ਵਿੱਚ 10 ਛੋਟੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ (ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 2 ਅੰਕ) ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਦੀ ਚਾਰ ਯੂਨਿਟਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। (ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 20 ਅੰਕ ਹਨ)

1. ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪ-ਭਾਗ ਕਰੋ :—
 - (ੳ) ਐਚ. ਡੀ. ਆਈ. (HDI) ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਘਟਕ ਲਿਖੋ।
 - (ਅ) ਸਮਾਜਿਕ ਦਵੈਤਵਾਦ ਦੇ ਅਰਥ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
 - (ੲ) ਡੋਮਰ ਦੇ ਮਾਡਲ ਵਿੱਚ ਜੰਕਿੰਗ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ।
 - (ਸ) ਆਪਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੁੱਲ ਦੀ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰੋ।
 - (ਹ) ਉੱਚ ਸਾਮੂਹਿਕ (Mass) ਉਪਭੋਗ ਦੀ ਉਮਰ ਲਿਖੋ।
 - (ਕ) ਇੰਟਰਮੀਡੀਏਟ ਤਕਨੀਕ ਦੇ ਅਰਥ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
 - (ਖ) ਵੱਡੇ ਧੱਕੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰੋ।

- (ਗ) ਆਯਾਤ ਪ੍ਰਤਿਸਥਾਪਨ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
- (ਘ) ਸੰਕੇਤਿਕ ਯੋਜਨਾ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?
- (ਕ) ਯੂ. ਡੀ. ਸੀ. (UDC) ਵਿੱਚ ਪੂੰਜੀ ਨਿਰਮਾਣ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਦੋ ਮੁੱਖ ਉਪਾਅ ਲਿਖੋ।

ਯੂਨਿਟ-1

2. ਅਵਿਕਸਿਤ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਲੱਛਣਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਪਾਅ ਵੀ ਸੁਝਾਉ।
3. ਯੂ. ਡੀ. ਸੀ. (UDC) ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਉਪਾਅ ਸੁਝਾਉ।

ਯੂਨਿਟ-II

4. ਭਾਰਤੀ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਖਾਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵਾਧੇ ਦੇ ਹੈਰੇਡ-ਡੋਮਰ (Harrod-Domar) ਮਾਡਲ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਪ੍ਰੀਖਣ ਕਰੋ।
5. ਵਾਧੇ ਦੇ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਮਾਡਲ ਦੇ ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਲਈ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਉਪਰ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਉ।

ਯੂਨਿਟ-III

6. ਯੂ. ਡੀ. ਸੀ. (UDC) ਵਿੱਚ ਅਪਨਾਏ ਅਸੰਤੁਲਿਤ ਵਾਧੇ ਮਾਡਲ ਦੇ ਮੁੱਖ ਫ਼ਾਇਦੇ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।

7. ਯੂ. ਡੀ. ਸੀ. (UDC) ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਸਮੀਖਿਆਤਮਕ ਨਿਊਨਤਮ ਯਤਨ ਬੀਸਿਸ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਪਰੀਖਣ ਕਰੋ।

ਯੂਨਿਟ-IV

8. ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਯੂ. ਡੀ. ਸੀ. (UDC) ਵਿੱਚ ਪੂੰਜੀ ਗਹਨ ਤਕਨੀਕ ਅਪਣਾਉਣ ਦੇ ਪੱਖ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਮੁੱਖ ਤਰਕ ਦਿਉਗੇ ਉਹਨਾਂ ਉਪਰ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਉ।
9. ਯੂ. ਡੀ. ਸੀ. ਵਿੱਚ ਆਰਥਿਕ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਲੋੜ ਲਈ ਇੱਕ ਕੇਸ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰੋ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਯੋਜਨਾ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

(Hindi Version)

ਨੋਟ :— ਸਮੀ ਮੇਂ ਸੇ ਪਾਂਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੰਖਿਆ 1 ਜਿਸਮੇਂ 10 ਲਘੂ ਉਤਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੈਂ (ਪ੍ਰਤਯੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੇ 2 ਅੰਕ) ਅਨਿਵਾਰਯ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਨਪਤਰ ਕੀ ਚਾਰ ਯੂਨਿਟੋਂ ਮੇਂ ਪ੍ਰਤਯੇਕ ਮੇਂ ਸੇ ਏਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ (ਪ੍ਰਤਯੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੇ 20 ਅੰਕ ਹੈਂ)।

1. ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੇ ਸਮੀ ਉਪ-ਭਾਗ ਕਰੋ :-
- (ਕ) ਏਚ.ਡੀ.ਆਈ. (HDI) ਕੇ ਵਿਭਿੰਨ ਘਟਕ ਲਿਖੋ।
- (ਖ) ਸਾਮਾਜਿਕ ਫ਼ੈਤਵਾਦ ਕੇ ਅਰਥ ਕੀ ਵਯਾਖਯਾ ਕਰੋ।
- (ਗ) ਡੋਮਰ ਕੇ ਮੌਡਲ ਮੇਂ ਜੱਕਿੰਗ (Junking) ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਯਾ ਕੀ ਪ੍ਰਾਸਾਂਗਿਕਤਾ।
- (ਘ) ਅਧਿਸ਼ੇਠ ਮੂਲਯ ਕੀ ਮਾਕਸਵਾਦੀ ਅਵਘਾਰਣਾ ਕੋ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ।

- (ड) उच्च सामूहिक (Mass) उपभोग की उम्र लिखिए।
- (च) इंटरमीडिएट तकनीक के अर्थ की व्याख्या करो।
- (छ) बड़े धक्के के सिद्धांत को परिभाषित करो।
- (ज) आयात प्रतिस्थापन की अवधारणा की व्याख्या करो।
- (झ) सांकेतिक योजना से आपका क्या अभिप्राय है ?
- (ण) यू. डी. सी. (UDC) में पूंजी निर्माण को बढ़ाने के दो मुख्य उपाय लिखिए।

यूनिट—I

2. अविकसित अर्थव्यवस्थाओं के मुख्य लक्षणों की चर्चा करो तथा इन अर्थव्यवस्थाओं को विकसित करने के उपाय भी सुझाइए।
3. यू. डी. सी. (UDC) में पाए जाने वाले बेरोज़गारी के विभिन्न प्रकारों की व्याख्या करो तथा ऐसे देशों में बेरोज़गारी दूर करने के लिए सबसे महत्वपूर्ण उपाय सुझाइए।

यूनिट—II

4. भारतीय हालातों के विशेष संदर्भ में बढ़ोतरी के हैरोड-डोमर मॉडल का आलोचनात्मक परीक्षण करें।
5. बढ़ोतरी के शास्त्रीय मॉडल के मुख्य बिंदुओं तथा वर्तमान समय की विकासशील अर्थव्यवस्थाओं के लिए इसकी प्रासंगिकता पर प्रकाश डालें।

यूनिट—III

6. यू. डी. सी. (UDCs) में अपनाए असंतुलित बढ़ोतरी मॉडल के मुख्य फायदों तथा नुकसानों का वर्णन करो।
7. यू. डी. सी. (UDC) के विकास के लिए समीक्षात्मक न्यूनतम प्रयास थीसिस का आलोचनात्मक परीक्षण करो।

यूनिट—IV

8. वर्तमान समय के यू. डी. सी. (UDCs) में पूंजी गहन तकनीक को अपनाने के पक्ष तथा विरोध में आप जो मुख्य तर्क देंगे उन पर प्रकाश डालिए।
9. यू. डी. सी. (UDC) में आर्थिक योजना की आवश्यकता के लिए एक केस का निर्माण कीजिए तथा ऐसे देशों में योजना की मुख्य समस्याओं की चर्चा भी कीजिए।